

PROFESYONEL SPORCULARIN YARIŞMA YÖNELİMLERİ: CİNSİYET, YAŞ VE SPOR TÜRÜ FARKLILIKLARI

Olca KİREMİTÇİ¹ R.Timuçin GENÇER¹ Mustafa ENGÜR¹

Erdoğan DEMİRAY¹ Melih BALYAN¹

¹Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İzmir.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, profesyonel sporcuların cinsiyet, yaş ve spor türü farklılıklarına göre yarışma yönelimlerini araştırmaktır. Araştırma, on bir farklı spor branşında faaliyet gösteren 217 sporcunun katılımları ile gerçekleştirilmiştir. Bu spor branşları, bireysel ve takım sporları türünde gruplandırılmıştır. Çalışmada, Spora Yönelim Ölçeği (SYÖ) kullanılmıştır. Ölçüm aracının Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Bulgular, SYÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermiştir. Sporcuların yarışma yönelimleri, cinsiyet, yaş grupları ve spor türü değişkenleri farklılıklarına göre incelenmiştir. Rekabet, hedef ve kazanma yönelimlerine ilişkin olarak cinsiyet değişkeninin bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Yaş grupları değişkeninde ise, 22 yaş ve üstü sporcuların, 21 yaş ve altı sporculardan, kazanma yöneliminde anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. Takım sporu yapan sporcuların, bireysel spor yapan sporculara göre ölçeğin tüm alt boyutlarında yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekabetçi yönelim, cinsiyet, yaş, spor türü

COMPETITIVE ORIENTATIONS OF PROFESSIONAL ATHLETES: GENDER, AGE AND SPORT TYPE DIFFERENCES

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate competitive orientations with regard to gender, age and sport type differences in athletes. The study was conducted on 217 athletes from eleven different sport branches. Sport branches were grouped as individual and team sports. The participants completed Sport Orientation Questionnaire (SOQ). The reliability and validity of Turkish version of SOQ was tested. Results showed that the Turkish version of SOQ is a reliable and valid instrument. Athletes' sport orientation was investigated with regard to gender, age and sport type differences. The gender difference was not evident for competitiveness, win and goal orientation. 22 ages and older group had significantly higher scores than 21 age and younger age group on winning orientation. Team sports athletes had higher scores than individual athletes in every subscale of the sport orientation.

Key Words: Competitive orientation, gender, age, sport type

GİRİŞ ve AMAÇ

Spor ve fiziksel aktivite, bireylerin çok çeşitli ve birbirinden farklı nedenlerle uğraş verdikleri en yaygın aktivitelerden birisidir.

Bireylerin spor ve fiziksel aktivitelerle uğraşma isteklerinin en temel nedeni, bireylerin, spor ve fiziksel aktiviteye yönelik motivasyonel yönelimlerinin karmaşıklığı altında yatmaktadır (Baldwin ve Caldwell, 2003). Motivasyon, bireyi harekete geçiren ve bu harekete yönelik çabasının yönünü ve yoğunluğunu belirleyen gereksinim veya istek olarak tanımlanmaktadır (Tiryaki, 2000; Weiss ve Caja, 2002). Motivasyon, hareketin tüm unsurlarıyla ilişkili olduğundan (Ryan ve Deci, 2000), uzun yıllardan beri genel psikolojinin üzerinde çalıştığı temel konuların başında gelmektedir. İnsan davranışının anlaşılabilmesi için motivasyonun dinamik ve kompleks yapısının anlaşılması büyük önem taşımaktadır (Werch, 1997).

Spor ve egzersiz alanında çalışan çok sayıda araştırmacı için başarı, önemli bir araştırma konusu olmuştur. Spor uygulamaları içerisinde bazı bireyler, yılmadan, sıkı çalışarak karşılaştığı zorluklara meydan okurken, bazıları ise, mücadeleden kaçarak daha az çaba sarf etmektedir. Başarı davranışının anlaşılabilmesi için, sporcuların motivasyonel yönelimlerindeki bireysel farklılıkların anlaşılması önemlidir (Williams ve Gill, 2000). Başarı teorileri

arasında, dört önemli teori ön plana çıkmaktadır. Bu teorilerden, başarı gereksinimi teorisi, kişisel ve durumsal faktörlerin davranışın belirleyicileri olduğunu ileri sürmektedir. Nedensellik yükleme teorisi, bireylerin başarı ve başarısızlıkları nasıl açıkladığına odaklanır. Yeterlilik teorisi, özellikle çocuklarda, başarı davranışını açıklamak için kullanılmıştır. Başarı hedef teorisi ise, bireyin motivasyonunu, başarı hedeflerinin, algılanan yeteneğin ve başarı davranışının belirlediğini ileri sürmektedir (Weinberg ve Gould, 2003).

Spora yönelimin teorik temelleri, başarı hedef teorisinden gelmektedir (Jamshidi ve ark., 2011). Bu noktada alan yazında en etkili yaklaşım olarak kabul gören başarı hedef teorisi (Elliot, 1999), yeteneklerin değerlendirilmesi ve başarı algısının yönünü belirlemek üzere oluşturulmuş sosyo-bilişsel bir yapıdır (Nicholls, 1989).

Gill (1986), sporda başarı motivasyonunu “bireyin görevi başarmak için çabalaması, başarısızlık karşısında devam etmesi ve başarılarında övünç yaşama yönelimleri” olarak ifade etmiştir. Başarıya ulaşma güdüsü “başarı durumlarında gurur yaşama ya da doyum kapasitesi”, başarısızlıktan kaçınma güdüsü ise “başarısızlığın bir sonucu olarak utanç yaşamak ya da küçük düşme kapasitesidir” (Gill, 1986). Başarıya ulaşma motivasyonu, başarısızlıktan kaçınma motivasyonundan büyük ise davranışsal eğilim pozitif olacaktır ve

birey başarı durumlarına yaklaşacaktır. Ters durumlar ise birey, başarı durumlarından kaçma eğiliminde olacaktır.

Başarı motivasyonu düşük ve yüksek olan bireyler arasında çeşitli farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Başarı motivasyonu düşük bireyler kolay görevleri tercih etmektedirler (Wann, 1997). Bu bireyler başarıya ulaşmak yönünde düşük düzeyde motivasyona sahiptir ve başarısızlık sonunda ortaya çıkan endişe ve utanç üzerine odaklanmaktadır (Anshel, 1997). Bu nedenle, bu bireyler rekabet ortamında düşük performans sergilemektedirler (Weinberg ve Gould, 1995). Başarı motivasyonu yüksek olan bireyler ise, zorluğu orta ve yüksek derecede olan görevleri tercih etmektedirler (Wann, 1997). Çünkü bu bireyler, başarılarından gurur duymakta (Anshel, 1997) ve rekabetin olduğu durumlarda daha iyi performans sergilemektedirler (Weinberg ve Gould, 1995).

Başarılı sporcular üzerine gerçekleştirilen birçok çalışmada, başarıya ulaşmak için yüksek gereksinime sahip olmak, başarılı sporcuların en belirgin kişilik özelliği olarak belirlenmiştir. Ancak başarı, sporcunun başarı çabası ile ilgili etkinliğini yorumlamasına dayanan psikolojik durumlardır (Anshel, 1997).

Bireyler tarafından farklı şekillerde algılanan yarışma yönelimi, geçmiş tecrübeler, yetenek, motivasyon ve tutumlar gibi kişilik özellikleri ile

doğrudan ilişkilidir (Weinberg ve Gould, 2003). Ancak başarı motivasyonu ile ilgili ölçüm araçlarının çoğu, spor ve egzersiz yönelik olarak geliştirilmedikleri için, bu ölçüm araçları yarışmaya yönelik davranış ve yönelimleri net bir biçimde açıklamada yeterli değildirler (Williams ve Gill, 2000). Yarışmaya dayalı spor aktiviteleri içerisinde, yarışmacılığın önemli bir kişilik faktörü olmasından dolayı, Gill ve Deeter (1988) sporcuların yarışma yönelimini belirleyen geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olan Spora Yönelim Ölçeği'ni (Sport Orientation Questionnaire - SOQ) geliştirmişlerdir.

Gill ve ark. (1988), başarı motivasyonunu ölçen farklı ölçüm araçlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, SYÖ'nün sporda başarı yönelimlerini ölçmede, genel başarı yönelimi ölçeklerinden daha net sonuçlar verdiğini ve daha iyi bir ayırım yapabildiğini belirtmişlerdir.

SYÖ, sporda başarı yönelimine ilişkin bireysel farklılıkların, çok boyutlu ve spora özel bir biçimde ölçülmesi için geliştirilmiş, birbirleriyle yakından ilişkili üç ayrı alt boyutu içermektedir (Smith ve Bar-Eli, 2007). Bu ölçüm aracı, antrenörlerin başarıya yönelik çabalarında, sporcularının kazanma, rekabet ve hedef yönelimlerini belirleyerek daha etkin sonuçlar elde etmeleri açısından yardımcı olabilir (Martin ve ark., 1995). Ayrıca, sporcuların spora yönelimleri, cinsiyet, yaş ve spor türüne göre farklılık

gösterebilir. Bu farklılıkların belirlenmesinin, antrenörlerin farklı gruplarla yürüttükleri çalışmalarında etkililik açısından katkı sağlayabileceğini düşünmekteyiz. Çalışmamızın amacı, profesyonel sporcuların yarışma yönelimlerini, cinsiyet, yaş ve spor türü farklılıkları açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak SYÖ'nün profesyonel Türk sporcular üzerinde güvenilirlik ve geçerliğini yapılmıştır.

MATERYAL ve METOD

Katılımcılar

Araştırma grubunu, Türkiye 1., 2. ve 3. liglerinde yer alan çeşitli spor kulüplerinde Basketbol, Futbol, Tenis, Hentbol, Voleybol, Atletizm, Yüzme, Cimnastik, Badminton, Karate ve Okçuluk branşlarında lisanslı ve aktif olarak spor yaşamlarına devam etmekte olan 217 sporcu oluşturmaktadır. Katılım gösteren sporcuların, sportif deneyimleri ortalama 10.76 (± 3.84) yıl olarak hesaplanmıştır.

Çalışmaya gönüllü olarak katılım gösteren sporcuların 179'u erkek (% 82.5), 38'i ise kadın (% 17.5)'dir. Sporcuların yaş ortalamaları 21.47 (± 3.07)'dir. Erkek sporcuların yaş ortalaması 20.28 (± 2.41) iken, kadın sporcuların yaş ortalamaları 21.72 (± 3.14) olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada Gill ve Deeter (1988)

tarafından geliştirilen Spora Yönelim Ölçeği (SYÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek (a) rekabet yönelimi (RY), (b) kazanma yönelimi (KY) ve (c) hedef yönelimi (HY) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte sporcuların bu 3 alt boyutta yönelimlerine ilişkin inançlarını değerlendirmeye yönelik olarak 25 madde yer almaktadır. Ölçek içerisinde yer alan RY alt boyutu 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23. ve 25. maddeler, KY alt boyutu 2, 6, 10, 14, 18 ve 22. maddeler ve AY alt boyutu 4, 8, 12, 16, 20 ve 24. maddelerden oluşmaktadır. Ölçekteki her madde, “(1) Kesinlikle Katılmıyorum” ile “(5) Kesinlikle Katılıyorum” arasında değişen, 5'li Likert tipi derecelendirme skalası üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçüm aracının güvenilirlik analizleri sonucunda iç tutarlık katsayıları, rekabet yönelimi (RY) için .94, kazanma yönelimi (KY) için .85, hedef yönelimi (HY) için ise .82 olarak hesaplanmıştır (Gill ve Deeter, 1988).

Verilerin Toplanması

Ölçeğin uyarılma sürecinde, orijinal ölçek özel bir okulda öğretmenlik yapan üç İngilizce öğretmeni tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra, İngilizce'ye iyi seviyede hakim iki öğretim üyesi tarafından orijinal ölçek ve ölçeğin Türkçe formu bir araya getirilerek çeviri işlemi kontrol edilmiştir. Gerçekleşen tüm kontrollerden sonra elde edilen Türkçe form, özel bir okulda öğretmenlik yapan iki edebiyat öğretmeni

tarafından dilbilgisi açısından incelenmiş ve son halini almıştır. Araştırmada kullanılan verilerin büyük bir bölümü, İzmir ve Manisa ili spor kulüplerinin ilgili branşlarında yarışmalara katılan lisanslı sporcularından, gönüllülük ilkesi göz önünde tutularak elde edilmiştir. Veri toplama işlemi, çalışmaya katılan sporcuların bağlı bulundukları kulüplerin ilgili branş yöneticilerinden ve antrenörlerinden gerekli izinler alınarak yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilere geçerlik analizleri kapsamında açıklayıcı faktör ve doğrulayıcı faktör analizleri, güvenilirlik kapsamında iç tutarlık katsayı hesaplamaları yapılmıştır. Bunun yanı sıra, değişkenler arasında ortalama farkına dayalı karşılaştırmalı analizler doğrultusunda t-testleri uygulanmıştır. DFA dışındaki tüm analizler SPSS 13.0 istatistik paket programı ile gerçekleştirilirken; açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda elde edilen yapının, veriye uyumunun incelendiği doğrulayıcı faktör analizi (DFA) LISREL 8.51 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi (AFA), maksimum olabilirlik, varimax dik döndürme tekniği kullanılarak yapılmıştır. AFA kapsamında, Keiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin, en az .60 değeri almasına dikkat edilmiştir (Pullant, 2001). Değişkenin bağlı oldukları faktör altında

yer alabilmesinin göstergesi olan faktör yüklerinin .30'un üzerinde değer alması, davranış bilimlerinde yapılan uyarılama çalışmalarında yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2004). Bu nedenle çalışmamızda, faktör yüklerinin kesim noktası .30 olarak kabul edilmiştir. Açıklanan varyans oranı dikkate alındığında, sosyal bilimlerde yapılan analizlerde, toplam varyans oranının .40 ile .60 arasında olmasının yeterli kabul edilmesi gerektiği (Tavşancıl, 2002); davranış bilimlerinde ise toplam varyans oranı için .30 ve üstünün yeterli olduğu (Büyüköztürk, 2005) belirtilmektedir.

Elde edilen yapının, toplamda 25 madde ve 3 alt boyuttan oluşan modelin, test edilmesi için yapısal geçerlik analizi olan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA'da test edilen modelin yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla farklı uyum indeksleri kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2004). Bu bağlamda, çalışmada Ki-kare uyum testi (Chi-Square Goodness), İyi Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index, NNFI), Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMR), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) ve Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (Standardized Root Mean

Square Residuals, SRMR) uyum indeksleri incelenmiştir.

Bu uyum indekslerinden, Ki-kare uyum testi (ki-kare değerinin/serbestlik derecesi) değerinin 2 ile 5 arasındaki değerleri iyi uyumu, 2'den küçük değerler alması ise mükemmel uyumun; GFI, CFI ve NNFI değerlerinin .90'dan büyük olması iyi uyumu, .85'den büyük olması ise kabul edilebilir uyumun; RMSEA, SRMR ve RMR değerlerinin, .05'den küçük değerler alması mükemmel uyumun, .05 ile .08 arasında değerler alması ise iyi uyumun işareti olarak gösterilmektedir (Byrne, 1998; Arbuckle ve Werner, 1999; Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000; Joreskog ve Sörbom, 2001).

Çalışmamızda güvenilirlik kriteri olarak iç tutarlık katsayıları (Cronbach's Alpha) hesaplanmıştır. Uyarlama çalışmalarında, iç tutarlık katsayılarının 1'e yaklaştıkça, güvenilirliğin yükseldiği düşünülmektedir (Bryman ve Cramer, 1997).

İç tutarlık katsayılarının .60 ve .80 arasında bir değer alması, ölçüm aracının güvenilir olduğunu, .80'nin üstünde bir değer almasının ise ölçüm aracının yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdamar, 1999). Nunnally (1978) ve Büyüköztürk'e (2005) göre ise, iç tutarlık katsayılarının .70 ve üzerinde olması, alt boyutların güvenilirliği açısından yeterlidir.

BULGULAR

Güvenirlik ve Geçerlik Analizlerine İlişkin Bulgular

Yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, Bartlett's Test değeri .00 anlamlılık düzeyinde 2020.14 bulunmuş; KMO test değerinin .88 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu değerler, araştırmada kullanılan veri setine AFA'nın uygulanabilmesi için yeterli sayıda örnekleme ulaşıldığını göstermektedir (Pullant, 2001).

Ortaya çıkan faktör yükleri ve oluşan dağılım incelendiğinde, 25 maddenin 3 alt boyutta dağılım gösterdiği ve açıklanan toplam varyans oranının %45.10 olduğu belirlenmiştir. Faktörlerin öz değerleri ve açıkladıkları varyans miktarları ise; Rekabet Yönelimi alt boyutu için 7.85 ve %31.42; Hedef Yönelimi alt boyutu için 1.84 ve %7.39; Kazanma Yönelimi alt boyutu için 1.57 ve %6.29' dur (Tablo 1).

Elde edilen alt boyutların güvenilirliğini incelemek amacı ile hesaplanan iç tutarlık katsayıları Tablo 1'de yer almaktadır. Faktörlerin iç tutarlık katsayıları .77 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin genel iç tutarlık katsayısı ise .90'dır.

Tablo 1 : Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları ve İstatistiksel Değerler			
	KY	AY	RY
1 Ben iyi düzeyde bir yarışmacıyım.	.505		
3 Başkaları tarafından aranan bir kişiyimdir	.534		
5 Kazanmak için yapabildiğimin en iyisini yaparım.	.498		
7 Yarışmaktan mutluluk duyarım.	.546		
9 Diğerleriyle kıyaslanmak bana zevk verir.	.568		
11 Yarışma içersinde fark edilirim.	.426		
13 Hedefim en iyi sporcu olabilmektir.	.612		
15 Sporda başarılı olmak isterim.	.508		
17 Sporda başarılı olmak için çok sıkı çalışırım.	.432		
19 Bir yarışma varsa, yapabileceklerimi en iyi şekilde ortaya koyarım.	.527		
21 Bir yarışma ortamında yapabileceklerimi ortaya koymak beni mutlu eder.	.780		
23 Rakibimin karşısına çıktığımda en iyi performansımı sergilerim.	.497		
25 Her yarışmada en iyi olmayı isterim.	.630		
2 Kazanmak benim için önemlidir.		.499	
6 Rakibimden daha fazla puan kazanmak benim için çok önemlidir.		.530	
10 Kaybetmekten nefret ederim.		.774	
14 Sadece kazandığım zaman mutlu olurum.		.718	
18 Kaybettiğim zaman rahatsızlık duyarım.		.817	
22 Kazandığımda genelde bundan sevk alırım.		.467	
4 Her yarışma için kendime hedef koyarım.			.595
8 Eğer kişisel hedefime ulaşmayı deniyorsam. bunun için çok çaba gösteririm.			.549
12 Eğer belirli bir hedefim varsa bunun için çabalarım.			.821
16 En iyi performansımı sergilemek benim için çok önemlidir.			.437
20 Kişisel hedefime ulaşmak benim için çok önemlidir.			.749
24 Yapabileceklerimi kanıtlamak adına en iyi yol. bir hedef belirlemek ve bu hedefe ulaşmayı denemektir.			.592
Öz değer	1.57	1.84	7.85
Varyans Oranı (%)	6.29	7.39	31.42
İç tutarlık katsayısı (Cronbach's α)	.86	.78	.77
Ortalama	4.09	3.95	4.31
Standart Sapma	.89	1.01	0.77

AFA sonucunda elde edilen 3 alt boyut altında toplanan 25 maddenin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir.

Yapılan istatistiksel hesaplamalar sonucunda, bu yapının veriye iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen model 1'de, kullanılan istatistik programı tarafından önerilen maddeler arasındaki hata varyanslarının serbest bırakılması

sonucunda model 2 elde edilmiştir. Model 2'ye ait uyum indeksleri, $\chi^2=394.66$, $df=259$, $\chi^2/df=1.52$, $RMSEA=.049$, $SRMR=.059$, $GFI=.87$, $CFI=.91$, $NNFI=.90$ olarak hesaplanmış (Tablo 2) ve elde edilen bu değerler ile verinin model 2'ye daha iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir (Byrne, 1998; Arbuckle ve Werner, 1999; Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000; Joreskog ve Sörbom, 2001).

Tablo 2: DFA analizi uyum indeks sonuçları

	χ^2	df	χ^2/df	RMSE A	S- RMR	RMR	GFI	CFI	NNFI
Model 1	573,85	272	2,10	0.072	0.069	0.055	0.82	0.83	0.82
Model 2*	394,66	259	1,52	0.049	0.059	0.048	0.87	0.91	0.90

* serbest maddeler: 5-3, 12-10, 20-4, 20-12, 21-6, 21-19, 22-10, 23-3, 25-9, 22-14, 21-7, 13-7, 18-10.

Doğrulamalı faktör analizi ile incelenen model 2'ye ait Path katsayıları (λ), anlamlılık ve belirlilik katsayıları Tablo 3'den izlenebilmektedir. Yapıyı oluşturan 25 maddeye ait t değerlerinin 6.95 ile

12.45 arasında değiştikleri ve ait oldukları alt boyutları anlamlı bir şekilde açıkladıkları (Kelloway, 1998) görülmektedir ($p < .01$) (Tablo 3).

Tablo 3: Modele ait Path Katsayıları, anlamlılık, belirlilik katsayıları

Madde	Ortalama	S.S.	λ	t değeri	R ²	skewness	kurtosis
1	4.24	.82	0.47	6.95**	0.22	-1.21	1.83
3	4.06	.87	0.53	8.01**	0.28	-.96	.91
5	4.16	.93	0.48	7.09**	0.23	-1.16	1.08
7	3.92	.91	0.55	8.24**	0.30	-.65	.07
9	4.11	.91	0.65	10.21**	0.42	-1.18	1.68
11	4.00	.90	0.47	7.06**	0.23	-1.14	1.46
13	3.95	.99	0.66	10.49**	0.44	-.79	.10
15	4.43	.78	0.61	9.57**	0.38	-1.69	3.52
17	3.85	.97	0.60	9.40**	0.37	-.83	.37
19	3.95	.93	0.47	6.98**	0.22	-.91	.62
21	4.02	.85	0.57	8.74**	0.32	-.99	1.18
23	4.16	.82	0.64	10.04**	0.41	-.81	.47
25	4.33	.84	0.71	11.58**	0.51	-1.39	1.77
2	4.53	.75	0.56	8.17**	0.32	-2.34	7.03
6	4.24	.85	0.67	10.13**	0.45	-1.25	1.66
10	3.82	1.28	0.75	11.32**	0.56	-.79	-.49
14	3.18	1.17	0.54	7.64**	0.29	-.20	-.95
18	3.87	1.08	0.65	9.32**	0.43	-.85	-.02
22	4.07	.91	0.48	6.46**	0.23	-.96	.64
4	4.35	.72	0.77	12.45**	0.60	-1.02	.91
8	4.26	.83	0.53	7.69**	0.28	-1.15	1.22
12	4.41	.76	0.69	10.73**	0.47	-1.33	1.96
16	4.30	.77	0.44	6.24**	0.20	-1.06	.92
20	4.24	.79	0.65	7.45**	0.28	-.87	.93
24	4.33	.73	0.48	10.02**	0.43	-1.16	1.98

** $p < 0.01$

SYÖ Alt Boyutlarının Cinsiyet, Spor Türü ve Yaş Grupları Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Uyarılama çalışması sonrası geçerliği ve güvenilirliği ispatlanan ölçüm aracından elde edilen veriler, çalışmanın amacı

doğrultusunda, cinsiyet, yaş grupları ve spor türü farklılıklarına göre değerlendirilmiştir.

Tablo 4: SYÖ alt boyutlarının cinsiyet farklılığına ilişkin t-testi sonuçları

Alt Boyut	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	p
KY	Kadın	38	23.73	3.52	-1.15	.248
	Erkek	179	24.48	3.64		
HY	Kadın	38	25.86	2.78	-.04	.964
	Erkek	179	25.89	3.25		
RY	Kadın	38	51.39	9.29	-1.76	.079
	Erkek	179	53.62	6.53		

Uygulanan t-testi sonucunda açısından farklılık göstermediği kazanma yönelimi, hedef yönelimi ve belirlenmiştir (Tablo 4). rekabet yönelimlerinin cinsiyet değişkeni

Tablo 5: SYÖ alt boyutlarının yaş grupları farklılığına ilişkin t-testi sonuçları

Alt Boyut	Yaş Grupları	n	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	p
KY	21 yaş ve altı	110	23.82	4.02	-2.19	.029
	22 yaş ve üstü	107	24.89	3.08		
HY	21 yaş ve altı	110	25.62	3.53	-1.23	.218
	22 yaş ve üstü	107	26.15	2.73		
RY	21 yaş ve altı	110	52.72	7.24	-1.06	.288
	22 yaş ve üstü	107	53.75	6.99		

Katılımcıların kazanma yönelimi, yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterirken ($p < .05$), hedef yönelimi ve rekabetçi yönelim yaş grupları açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$) (Tablo 5). 22 yaş ve üstü sporcuların kazanma yönelimlerinin, 21 yaş ve altı sporculardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir

Tablo 6: SYÖ alt boyutlarından elde edilen, spor türü farklılığına ilişkin t-testi sonuçları

Alt Boyut	Spor türü	n	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	p
KY	Bireysel	75	22.49	3.84	-5.91	.000
	Takım	142	25.33	3.08		
HY	Bireysel	75	24.80	4.10	-3.78	.000
	Takım	142	26.46	2.37		
RY	Bireysel	75	49.53	8.53	-5.99	.000
	Takım	142	55.19	5.32		

Katılımcıların kazanma yönelimleri, hedef yönelimleri ve rekabetçi yönelimleri, spor türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < .01$) (Tablo 6). Takım sporları yapan sporcuların, kazanma yönelimleri, hedef yönelimleri ve rekabetçi yönelimlerinin, bireysel sporları yapan sporculardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Sporcuların cinsiyet, yaş ve spor türü farklılıklarına göre yarışma yönelimleri arasındaki farkı inceleyen bu çalışmada veri toplamak amacıyla kullanılan SYÖ'nün geçerlik ve güvenilirliği doğrulanmıştır. İlgili ölçüm aracının geçerlik çalışması kapsamında uygulanan AFA sonuçları incelendiğinde, ölçeği oluşturan maddelerin alt boyutlara dağılımının orijinal form ile aynı olduğu görülmektedir (Gill ve Deeter, 1998). Bununla beraber, ölçüm aracında yer alan maddelerin faktör yüklerinin SYÖ'nün Almanca uyarlama çalışmasından elde edilen sonuçları da desteklediği ve orijinal ölçüm aracında olduğu gibi, faktör dağılımı bakımından aynı olduğu belirlenmiştir (Elbe, 2004). Bununla birlikte, sosyal ve davranış bilimlerinde alt boyutların genel yapıyı açıklama yüzdesi dikkate alındığında, SYÖ'nün Türkçe formuna ait açıklanan toplam varyans oranına ilişkin değerler yeterli düzeyde oldukları görülmektedir (Tavşancıl, 2002; Büyüköztürk, 2005). Ölçüm aracına ilişkin elde ettiğimiz DFA sonuçları, Skordilis ve ark. (2002), SYÖ'nün yapı geçerliğini test etmek üzere yaptıkları ve ölçeğin orijinal formunu oluşturan üç alt boyutlu yapının geçerli olup, ölçüm aracının psikometrik açıdan bir sorun içermediğini belirttikleri çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

SYÖ'nün Türkçe formuna ilişkin iç tutarlık katsayıları, ölçüm aracının ve

alt boyutlarının oldukça yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Nunnally, 1978; Bryman ve Cramer, 1997; Özdamar, 1999; Büyüköztürk, 2005). Çalışmamızda, ölçüm aracına ilişkin iç tutarlık katsayılarının, ölçüm aracının gerek orijinal formundan, gerekse Almanca uyarlama çalışmasından elde edilen iç tutarlık katsayıları ile eşdeğer oldukları belirlenmiştir (Gill ve Deeter, 1998; Elbe, 2004). Çalışmanın amacına yönelik kullanılan SYÖ'nün, Türk sporcular ile gerçekleştirilecek çalışmalarda kullanılabilir; geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamıza katılan sporcuların rekabet, kazanma ve hedef yönelimlerinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç, Kelley ve ark. (1990) yaptıkları, erkeklerin kadınlara göre rekabet ve kazanma alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldığını belirttikleri çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermezken, hedef yönelimi açısından cinsiyet farklılığının olmadığına ilişkin sonuçlarını desteklemektedir. Stephanie ve Stuart (2002) ise, yapmış oldukları çalışmada, hedef yöneliminin cinsiyet açısından farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda, hedef yöneliminin cinsiyet açısından farklılık göstermediğine ilişkin bulgularımız, Kelley ve ark.'nın (1990) bulgularını desteklerken, Stephanie ve Stuart'ın (2002) bulgularıyla örtüşmemektedir.

Bireylerin spora yönelimlerinin cinsiyete göre farklılaştığını belirtilen diğer çalışmalarda (Gill, 1993; Findlay ve Bowker, 2009), örneklemin lise ve üniversite öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Çalışmamızda ise örneklem grubunu profesyonel sporcular oluşturmaktadır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni açısından ortaya çıkan bu farklı sonuçlar, çalışmaların örneklem gruplarına ilişkin özelliklerin bir sonucu olabilir. Ayrıca, üst düzey spor yapan erkek ve kadın sporcuların, spora yönelimlerinin farklılık göstermemesi, bu bireylerin sporu, meslekleri olarak görüyor olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Yaş grupları arasındaki farklılıklar incelendiğinde, 22 yaş ve üstü sporcuların kazanma yöneliminin, 21 yaş ve altı sporculardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Beaudoin (2006), elit kadın futbolcularla yapmış olduğu çalışmada, SYÖ'nün tüm alt boyutlarında yaş grupları açısından anlamlı bir farkın bulunmadığını belirtmiştir. Çalışmamızda yaş grupları farklılığına ilişkin elde edilen sonuçlar, Beaudoin'in (2006) elde ettiği rekabet ve hedef yönelimi alt boyutlarının yaş grupları farklılığına ilişkin sonuçları desteklerken, kazanma yönelimi alt boyutuna ilişkin bulgusu ile örtüşmemektedir. Martin ve ark. (1994) elit atletler üzerinde yapmış oldukları ve SYÖ'nin üç boyutundan sadece, rekabet ve hedef yönelimi boyutlarını

kullandıkları çalışmalarında, yaşlı atletlerin, genç atletlere göre rekabetçi yönelimlerinin anlamlı düzeyde düşük olduğunu belirtmiş; hedef yönelimleri açısından ise anlamlı farkın olmadığını bildirmişlerdir. Çalışmamızdan elde edilen bulgular, Martin ve ark. (1994) yapmış oldukları çalışmanın bulgularından, hedef yönelimine ilişkin farklılığı desteklerken, rekabet yönelimine ilişkin farklılık ile örtüşmemektedir.

Spor türü farklılıklarına yönelik yapılan analizlerde, tüm alt boyutlarda anlamlı farklar tespit edilmiş ve takım sporu yapan bireylerin bireysel sporlarla ilgilenen bireylerden daha yüksek skorlar elde ettiği görülmüştür. Takım sporu yapan sporcuların kazanma ve rekabet yönelimlerinin bireysel spor yapan sporculardan anlamlı düzeyde yüksek bulunması, Czech ve ark.'nın (2002) yapmış olduğu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bu durum, takım sporları içerisinde yer alan sporcuların, birbirine bağlı bir takım oluşturmak için belirli kurallara uygun hareket etmelerinden kaynaklanıyor olabilir (Czech ve ark., 2002). Sheikh ve ark. (2011) çalışmalarında, takım sporu yapan bireylerin kazanma ve hedef yönelimlerinin, bireysel spor yapan bireylerden daha yüksek olduğunu ve bu durumun, bireyin, takım arkadaşları ve antrenörleri ile oluşturdukları ortak hedef ve beklentilerinin etkisiyle oluşabileceğini belirtmişlerdir. Skordilis ve ark. (2001), takım sporu yapan basketbolcular ile

bireysel spor yapan maratoncuların spora yönelimlerini karşılaştırdıkları çalışmalarında, basketbolcuların kazanma yönelimlerinin maratonculardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmektedir. Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgularımız Skordilis ve ark. (2001) bu bulguları destekler niteliktedir. Ancak bulgularımız, Skordilis ve ark.'nın (2001) aynı çalışmalarında elde ettikleri, maratoncuların hedef yönelimlerinin basketbolculardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve rekabet yöneliminin ise basketbolcular ve maratoncular arasında anlamlı bir farklılık göstermediğine ilişkin bulguları ile örtüşmemektedir.

Sonuç olarak, profesyonel sporcuların spora yöneliminin cinsiyet açısından farklılık göstermediği; spor türü ve yaş grupları açısından ise anlamlı farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Ancak bu farklılıklar, konu ile ilgili önceki çalışmaların sonuçları ile tam bir tutarlılık içermemektedir. Bu durumun, çalışmaların gerçekleştirildiği örneklem gruplarının özelliklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, SYÖ'nün farklı özelliklere sahip sporcu grupları ile gerçekleştirilecek çalışmalarda kullanılması, elde edilecek sonuçların genellenebilmesi açısından katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Anshel, M. H. Sport psychology: From theory to practice. 3rd Edition. Gorsuch Scorsbrick, Scottsdale, Arizona 1997.
Arbuckle, J. L., Werner, W. Amos 4.0 user's guide, SPSS Inc. 1999.

Baldwin, C. K., Caldwell, L. L. Development of the free time motivation scale for adolescents. Journal of Leisure Research. 2003; 35, 129-151.
Beaudoin, C. M. Competitive orientations and sport motivation of professional women football players: An internet survey. Journal of Sport Behavior. 2006; 29(3), 201-212.
Büyüköztürk, Ş. Veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık 2004.
Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö., Kahveci, Ö., Demirel, F. Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 2004.; 4(2), 207-239.
Büyüköztürk, Ş. Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. İkinci baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık 2005.
Bryman, A., Cramer, D. Quantitative data Analysis with SPSS for windows: A guide for social scientists. New York: Routledge 1997.
Byrne, B.M. Structural equation modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, and programming, lawrence erbaum associates publisher, New Jersey 1998.
Czech, D. R., Burke, K. L., Joyner, A. B., Hardy, C. J. An exploratory investigation of optimism, pessimism, and sport orientation among NCAA division I college athletes. International Sports Journal. 2002; 6(2), 136-145.
Elbe, A.M. Testgütekriterien des Deutschen sport orientation questionnaires. Spectrum der Sportwissenschaft 2004, 16, 96-107.
Elliot, A. J. Approach and avoidance motivation and achievement goals. Educational Psychology. 1999; 34(3), 169-189.
Findlay, L.C., Bowker, A. The link between competitive sport participation and self-concept in early adolescence: A consideration of gender and sport orientation. Journal Youth and Adolescence 2009; 38, 29-40.
Gill, D.L. Psychological dynamics of sport. Human Kinetics Champaign, IL. 1986.
Gill, D. L., Deeter, T. E. Development of the sport orientation questionnaire. Research Quarterly for Exercise and Sport. 1988; 59(3), 191-202.
Gill, D. L., Dzewaltowski, D.A., Deeter, T. E. The relationship of competitiveness and achievement orientation to participation in sport and nonsport activities. Journal of Sport and Exercise Psychology. 1988; 10, 139-150.
Gill, D.L. Competitiveness and competitive orientation in sport. In: Singer, R. N., Murphey, M., Tennant, L. K., ed(s). Handbook of research on sport psychology. NewYork: McMillan 1993.
Hu, L., Bentler, P.M. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling. 1999; 6(1), 1-55.
Jamshidi, A., Hossien, T., Sajadi, S. S., Safari, K., Zare, G. The relationship between sport orientation and competitive anxiety in elite athletes. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2011, 30, 1161-1165
Joreskog, K., Sörbom, D. LISREL 8: User's reference guide, Scientific Software International Inc. 2001.

- Kelley, B.C., Hoffman, S.J., Gill, D. L.** The relationship between competitive orientation and religious orientation. *Journal of Sport Behavior* 1990; 13, 145-156.
- Kelloway, E.K.** Using Lisrel for structural equation modeling: A researcher's guide, Thousand Oaks, Ca: Sage Publications 1998.
- Martin, J.J., Ekiund, R. C., Smith, A.L.** The relationships among competitiveness, age and ability in distance runners. *Journal of Sport Behavior*. 1994; 17(4), 258-266.
- Martin , J.J., Mushett, C. A., Smith, K. L.** Athletic identity and sport orientation of adolescent swimmers with disabilities, *Adapted Physical Activity Quarterly* 1995; 12, 113-123.
- Nicholls, J.G.** The competitive ethos and democratic education. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1989.
- Nunnally, J.C.** Psychometric theory. New York: McGraw-Hill. 1978.
- Özdamar, K.** Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi. 1999.
- Pullant, J.** SPSS Survival manual: A step-by-step guide to data analysis using spss for windows. Philadelphia, PA: Open University Pres 2001.
- Ryan, R.M., Deci, E.L.** Self determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well being. *American Psychologist*. 2000; 55, 68-78.
- Sheikh, M., Afshari, J., Sheikh, H.** Comparing sport orientation between individual and team sports, and its relation to sport participation motivation. *American Journal of Scientific Research*. 2011; 30, 28-35.
- Skordilis, E.K., Koutsouki, D., Asonitou, K., Evans, E., Jensen, B., Wall, K.** Sport Orientations and Goal Perspectives of Wheelchair Athletes. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 2001; 18(3), 304-315.
- Skordilis, E.K., Sherrill, C., Yilla, A., Koutsouki, D., Stavrou, N. A.** Use of the sport orientation questionnaire with wheelchair athletes: Examination of evidence for validity. *Perceptual and Motor Skil*. 2002; 75, 197-207.
- Smith, D., Bar-Eli, M.** Essential readings in sport and exercise psychology, Human Kinetics, Champaign, IL. 2007.
- Stephanie, H., Stuart, B.** Measurement of achievement orientations: psychometric measures, gender, and sport differences. *European Journal of Sport Science*. 2002; 2(5), 1-12.
- Sümer, N.** Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2000; 3(6), 49-74.
- Tavşancıl, E.** Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 2002.
- Tiryaki, Ş.** Spor psikolojisi- Kavramlar kuramlar ve uygulama. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi. 2000.
- Wann, D.L.** Sport psychology. Prentice hall, Upper Saddle River, NJ. 1997.
- Weinberg, R.S., Gould, D.** Foundations of sport & exercise psychology. Human Kinetics, Champaign, IL. 1995.
- Weinberg, R.S., Gould, D.** Foundations of sport & exercise psychology. 3th Edition. Human Kinetics, Champaign, IL. 2003.
- Weiss, M.R., Caja, E.** Motivational orientations and sport behavior. In: Horn, T. S., ed(s). *Advances in sport psychology*. Human Kinetics, Champaign IL. 2002.
- Werch, A.** Individual differences and intrinsic motivations for sport participation. In: Kremer, J., Trew, K., Ogle, S., ed(s). *Young People's Involvement in Sport*. Routledge, London: Taylor & Francis. 1997.
- Williams, L., Gill, D.L.** Motivational orientation: Achievement and competitiveness. In: Gill, D. L., ed(s). *Psychological dynamics of sport and exercise*. 2nd Edition. Human Kinetics, Champaign, IL. 2000